

De standerdmolen te Sint-Annaland

De gorzen waarop Sint-Annaland is ontstaan, werden in 1476 bedijkt door Anna van Bourgondië. Spoedig na de bedijking zal er op de zeedijk ten westen van het dorp een standerdmolen zijn gebouwd. Het is het oudste type windmolen in onze streken.

In de oudst bewaard gebleven rekening van de ambachtsheerlijkheid Sint-Annaland van 1541 wordt de molen genoemd als grens van een stuk dijk dat was verpacht. Dat jaar reisde de rentmeester, die de zakelijke belangen van de ambachtsheer behartigde, met de molenaar naar Antwerpen en later naar Mechelen waar de heer van Sint-Annaland toen was. Het lukte echter niet de molen te verpachten. Na nog een aantal pogingen werd deze uiteindelijk verpacht aan Pieter Carbonnier. Later was Cornelis Hubrechtse molenaar. Hij pachtte in 1589 de molen voor 174 gulden en vier zakken tarwe per jaar. Deze zakken tarwe waren bestemd voor de schutterij die Sint-Annaland in deze woelige jaren van de Tachtigjarige Oorlog moest beschermen tegen de Spanjaarden. Later was de tarwe bestemd voor de plaatselijke armen.

Cornelis was ook prins van de Rederijkerskamer, een soort gilde dat zich bezighield met welsprekendheid, dichtkunst en toneel. De ambachtsheer schonk hem dat jaar £ 5 om deze kamer nieuw leven in te blazen. Vermoedelijk was dit geld bestemd voor het schilderen van het rederijkersbord met de spreuk 'Altijd bet Bloeyende' dat nu in het voormalige stadhuis te Tholen hangt.

Zoals gebruikelijk was de molen een dwangmolen. De inwoners moesten hun meel op deze molen laten malen. Anderzijds verzekerde dit de molenaar een bestaan en kon de ambachtsheer met het pachtgeld het maalwerktuig in goede staat houden. De molen werd dan ook regelmatig hersteld. Zo werd in 1627 een nieuwe molenas aangebracht en de timmerman betaald voor het vernieuwen van de kap met eiken schaliën. In 1621 en 1631 werden nieuwe roeden gestoken en in 1636 kocht de rentmeester in Dordrecht een 'zeventiender' molensteen. Deze term voor een steen met een doorsnede van 1.50 m dankt zijn ontstaan aan het feit dat zijn omtrek 17 Amsterdamse voet meet. Ook in 1647 en 1655 moest de molenas worden vernieuwd. Het herhaaldelijk scheuren van de as zal verband houden met de plaats van de molen op de zeedijk en de onbeschutte ligging voor stormen uit het noordwesten. Eerst in 1670 werd de Molendijk een binnendijk door de bedijking van de Susannapolder. Dit moet invloed hebben gehad op de windvang want in 1673 werd de molenberg verhoogd. Ook werd de standerdmolen vernieuwd waarop de houten kast van de molen draait.

In 1683 of 1684 krijgt Pieter Cockhaen te Sint-Maartensdijk opdracht de huidige molen te bouwen. De kosten bedroegen 2260 gulden. De molen krijgt het in het begin van de 18de eeuw zwaar te verduren. In 1703 stormde het zo hard dat de molen zeker 4 duim van zijn plaats verschoof en de teerlingen (fundamenten) scheurden. De rentmeester liet de molen direct stutten en hoopte dat de molen door de winter zou komen. In het voorjaar volgde herstel. In 1715 werd de trap van de molen door storm beschadigd. Twee jaar later was er weer veel wind. De rentmeester en anderen konden zich niet herinneren dat het zo lang had gewaaid. In Sint-Annaland en Oud-Vossemeer brak er alleen een molenroede. De molen in Stavenisse was echter bijna van zijn teerlingen gevallen. Veel erger was het gesteld in Sint-Maartensdijk, waar de Landmolen om woei en niet meer werd herbouwd.

In 1720 was de molen in Sint-Annaland moeilijk op de wind te zetten doordat de voeghouten, waarop het molenhuis rust, doorbogen. De molenaar vreesde zelfs dat de molen zou omvallen.

Er is toen een plan gemaakt voor de bouw van een stenen stellingmolen. Ook de molenaar werd betrokken bij de plannen. Hij meende dat de molenberg 5 meter moest worden verhoogd omdat hij dan minder last had van valwinden en het 'doodmalen' van paarden, koeien en schapen. Hij wilde echter niet meer huur betalen voor een hogere molen en een tweede koppel stenen waarvoor hij Sint-Annaland niet groot genoeg achtte. Wel merkte hij op dat hij met een tweede koppel de ingezetenen beter kon bedienen. Een koppel zou hij dan kunnen scherpen voor het malen van tarwe, het andere voor het malen van gerst, rogge en mout voor de plaatselijke bierbrouwer. Het bleef bij plannen. Het jaar daarop werd de molen door Jochem Vink uit Zierikzee hersteld. Een half jaar later brak de stormband zodat de molen bijna omviel. De rentmeester liet de molen direct stutten en stuurde een schip naar Zierikzee om molenmaker Vink te halen. Deze was echter ziek. Twee maanden later vond herstel plaats door een molenmaker uit Wouw.

